

PEYGAMBERLER ARASINDA ÜSTÜNLÜK MESELESİ

Doç. Dr. Orhan AKTEPE*

Öz: Allah'ın insanlara doğru yolunu göstermek için peygamberler gönderdiği tarihen sabittir. İslam Dini peygamberlere inanmayı, iman esasları arasında saymıştır. Kur'an'da bazı peygamberlerin kıssalarından ve onların mücadelelerinden bahsedilmektedir. Yüce Allah, peygamberlerin bazılarını diğerlerinden daha fazla nitelikler verdiği için aralarında üstünlük farkı olduğunu açıklamıştır. Bu üstünlük farkı nübüvvet ve risalet yönünden değildir. Peygamberlerin kiminin kiminden üstün olması nübüvvet ve risalet bakımından olmayıp onlara verilen bazı mucizeler ve ilahi lütuflar bakımındandır.

Anahtar Kelimeler: Peygamber, Üstünlük, Risalet, Mucize

THE SUBJECT-MATTER OF SUPERIORITY AMONGST THE PROPHETS

Abstract: It is a historical fact that Allah has sent many prophets to guide the mankind to the right path. Islam has considered the belief of prophets in its principles of the creed. Qur'an has cited of the stories of the prophets as well as of their struggles with their peoples in this respect. The Almighty God has explained in the Qur'an that there are some superiority among the prophets in respect of their qualities above each other. This distinction in superiority does not come from the prophecy. In addition, Allah has insisted on Muslims not to distinct any superiority among them. For Islam this superiority amongst the prophets comes from their miracles and other divine graces, not derived from their prophecies.

Key Words: Prophet, Superiority, Prophecy, Miracles

I-Giriş

İslam inanç sisteminde “usûl-i selase: üç temel” diye isimlendirilen “ulûhiyet, nübüvvet ve meâd (ahiret)” alanları Kelam ilminin uğraştığı temel konulardır. Bunların içinde nübüvvet konusu, Müslümanların yabancı kültürlerle karşılaşmasının hemen ardından tartışılmaya başlanan ilk konuların arasında yer almaktadır. Nübüvvetin imkânı, nübüvveteye duyulan ihtiyaç ve nübüvveteye yapılan itirazlara verilen cevaplar tartışılan belli başlı konulardır. Başta Mutezile olmak üzere

Geliş tarihi : 05 Temmuz 2017

Kabul tarihi: 18 Eylül 2017

*. Erzincan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı.

çeşitli dinî akımlar ve ekoller bu konularda görüşler ileri sürmüşler ve nübüvveteye yapılan itirazlar karşısında ikna edici cevaplar vermeye çalışmışlardır.

Allah Teâlâ'nın tarihin çeşitli dönemlerinde, muhtelif kavimlere ve farklı coğrafyalara birçok peygamber gönderdiği Kur'an-ı Kerim'den anlaşılmaktadır. Bu peygamberlerin çoğunun İsrailoğullarından olduğu da görülmektedir. Fakat İsrailoğulları kendi soylarından gelmesine rağmen Hz. İsa (as)'yı peygamber olarak görmemekte, Hristiyanlar da Hz. Muhammed(sav)'in peygamberliğini kabul etmemektedirler. Hâlbuki Müslümanlar Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere iman etmektedirler ve bunu bir iman esası olarak görmektedirler. Böylece peygamberler arasında ilk dönemlerden itibaren ayırım yapıldığı görülmektedir. Bu ayırımın tabii bir sonucu olarak peygamberler arasında üstünlük tartışması da başlamış olmaktadır. Hz. Peygamber(sav) döneminde, Medine'de bir Yahudi'nin bir Müslümanla "Hz. Musa mı, yoksa Hz. Muhammed mi daha üstün" olduğu tartışmasının yaşandığını görmekteyiz.¹

Kur'an-ı Kerim müminlere bir yandan peygamberler arasında ayırım yapmamayı öğütlerken diğer taraftan "Allah'ın bazı elçilerini diğerlerine üstün kıldığını" beyan etmektedir. Burada bir problem olduğu görülmektedir. Biz bu araştırmamızda, bir makalenin çerçevesini aşmayacak şekilde, peygamberler arasındaki üstünlük problemini incelemeye çalışacağız. Daha önce bu konuda müstakil bir çalışma yapılmadığına rastlayamadık. Bu çalışmamız daha sonra bu konuda yapılacak çalışmalara öncülük etmesini umuyoruz.

II-Semantik Açısından "Üstünlükle/الفضل" İlgili Kelimeler

Türkçeye "fazlalık, üstünlük, lütuf" diye çevrilen "الفضل و فضلة" kelimeleri hakkında Arapça sözlükler şu anlamları vermektedirler: "الفضل" : Fazlalık, normalin üstündeki artma, eksikliğin zıddı (fazlalık), bir şeyin artığı, fazlası anlamlarına gelmektedir.² Nitekim Araplar sudan arta kalan kısmına: "فضلات الماء" demektedirler.³

1. Buhari, Husumat, 1; Müslim, Fadail, 163.

2. İbn Manzur, Ebu'l- Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim, Lisanu'l-Arab, Kahire, tsz. V, 3428- 3430; Firuzâbâdi, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, Kamusu'l- Muhit, Beyrut, 2005, s. 1043; el-Ezheri, Muhammed b. Ahmed, Kahire, 1979, XII, 39; İbn Faris, Ebu'l- Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya, Mu'cemu Makayisu'l- Lüğa, Beyrut, 2001, s. 819.

3. İbn Manzur, V, 3429.

Aynı kökten gelen ”فضل- يفضل- فضلا” sülasi mazi fiili: Bol oldu, galip geldi, artık kaldı, geçti, üstün oldu, daha iyi oldu anlamında kullanılmaktadır.⁴ Yine aynı kökten türemiş olan ”فَضْلٌ ‘‘kalıbındaki” تَفْعِيلُ ‘‘meziyet vermek, tercih etmek, üstün tutmak, öncelik vermek anlamlarına gelmektedir.⁵

Ragıb el- İsfahanî (425/1130) ”فضل” kelimesinin ”iki şeyden birinin diğerinden daha fazla/üstün oluşuyla” ilgili olarak kullanıldığı vakit üç anlama geldiğini kaydetmektedir:

a. Cins bakımından üstünlük: Hayvanın bitkiden üstün olduğu gibi.

b. Tür bakımından üstünlük: İnsan türünün kendi dışında kalan varlıklardan üstünlüğü gibi:” وفضلناهم علي كثير ممن خلقنا : *Onları (insanları) yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.*”⁶ Bu ayette ifade edilen üstünlük böyle bir üstünlüktür.

c. Zat bakımından üstünlük: Bir adamın başka birinden üstün olması gibi.

İlk iki maddede belirtilen üstünlük muhtelif cevherle ilgilidir ki, onlarda eksik olanın, bunu gidermesi ve üstünlük kazanması mümkün değildir. Örneğin; at ve eşeğin, insana özgü olan üstünlüğü elde etmeleri mümkün değildir. Üçüncü üstünlük çeşidi ise bazen araz (ilinti) la ilgilidir ki onu elde etmenin bir yolu bulunmaktadır. Şu ayette zikredilen üstünlük, böyle bir üstünlüktür:” والله فضل بعضكم علي بعض في الرزق : *Allah rızık hususunda kiminizi kiminizden üstün kıldı.*”⁷ (Yani bazıınıza bazıınızdan daha fazla rızık verdi, demektir).⁸

”فضل” kelimesinin, hem sözlük anlamlarından hem de Ragıb el-İsfahanî’nin açıklamalarından ”fazlalık/ziyadelik”in bir yönüyle yaratılıştan diğer yönüyle sonradan elde edildiği anlaşılmaktadır.

III-Kur’an’da Peygamberler Arasındaki Üstünlük Meselesi

Kur’an-ı Kerimde peygamberler arasında üstünlüğün bulunduğunu ifade eden ayetler olduğu gibi onların arasında ayırım yapılmamasını anlatan ayetler de bulunmaktadır.

a. Peygamberler arasında üstünlüğün bulunduğunu açıklayan

4. İbn Manzur, V, 3428- 3430; Firuzâbâdi, s. 1043.

5. İbn Manzur, V, 3429; Firuzâbâdi, s.1043.

6. İsrâ, 17/70.

7. Nahl, 16/71.

8. Ragıb el-İsfahanî, Mucemu Müfredat-i Elfazı'l- Kur’an, Daru'l- Katibi'l-Arabî, 1972, s. 395.

ayetler: “ تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض منهم من كلم الله و رفع بعضهم درجات : *İşte o peygamberlerden kimini kiminden üstün kıldık. Allah onlardan kimiyle konuştu, kimini de derecelerle yükseltti.*⁹ ولقد فضلنا بعض النبيين علي بعض : *Andolsun ki biz, peygamberlerin kimini kimine üstün kıldık.*”¹⁰

Kelamcı- müfessir İmam Maturîdî(333/944) resullerin bazısının bazısına üstünlüğü (tafdil) konusunda şunları kaydetmektedir: “Resullerin birbirleri arasındaki üstünlüğün ayette de zikredildiği gibi “Allah’ın onlardan bazısı ile konuşması” şeklinde olma ihtimali vardır. Allah’ın onlardan bazısını kendisine dost edinmesi, rüzgârı ve kuşları onlardan birinin emrine vermesi de bir üstünlük sebebi olabilir. Yine peygamberlerden bazısının bazısına üstünlüğü, davalarının doğruluğuna dair kavimlerine getirdiği hüccetler (deliller, mucizeler) konusunda da olma ihtimali vardır. Çünkü onlardan bazısı kavimlerine deliller getirecek onlarla tartışma yapmışlardır. Örneğin: Hz. İbrahim’de ve Hz. Musa’da olduğu gibi. Peygamberlerden bazısının bazısına üstün olması, bazısına yeryüzünde iktidar verilip geri kalanlarına verilmeyişi şeklinde de olabilir. Ayrıca bu üstünlüğün Ahirette şefaathetme yetkisinin verilmesi ve üstün derecelere yükseltilmesi şeklinde olması da muhtemeldir. Peygamberlerden bazısının bazısına üstünlüğü, peygamber olarak insanlara ve cinlere gönderilmiş olması şeklinde de olabilir. Çünkü onlardan bazısı insanlara ve cinlere gönderildiği gibi sadece insanlara hatta küçük bir topluluğa gönderilmiş olanları dahi vardır.”¹¹

Bu konu ile ilgili ayetin tefsirinde Kurtubî (671/1272) şunları söylemektedir: “Peygamberler arasındaki fazilet farkı, ancak onlardan bazısında zuhur eden hâllerin daha fazla olmasından; özelliklerinin, yapılan ikramların ve nail oldukları lütufların farklı olmalarından, ellerinden zuhur eden mucizelerin de farklı kategorilerde olmasından ileri gelir. Üstünlük nübüvvetin dışında, diğer bir takım hususlarda da söz konusu olabilir. Bunlardan dolayı onlardan kimi resul, kimi nebi, kimi azim sahibi peygamber, kimi Allah tarafından dost edinilmiş, kimisiyle de Allah konuşmuş ve onlardan bazısını da üstün derecelere yükseltmiştir.”¹²

Yukarıdaki ayetlerde sözü edilen “üstün kılma” olgusu, herhangi

9. Bakara, 2/253.

10. İsrâ, 17/55.

11. Maturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, Te’vilatü Ehli’s-Sünne, Beyrut, 2005, II, 232.

12. Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, el-Cami’ li-Ahkâmî’l-Kur’an, Beyrut, 2006, IV, 255.

bir peygambere takdir edilen, onun davetine ve faaliyetlerine alan oluşturan çevrenin niteliği ile ilgili olabilir. Mesela söz konusu peygambere bir kabilenin peygamberi ya da bir milletin peygamberi veya belirli bir neslin peygamberi yahut da bütün milletlerin ve nesillerin peygamberi olması gibi. Bunun yanı sıra bu “üstün kılma” olgusu peygambere şahsına ya da ümmetine bağışlanan imtiyazlarla da ilgili olabilir. Ayrıca bu “üstün kılma” olgusu peygamberlik misyonunun niteliği, insan veya evren hayatına ilişkin kapsamlılık derecesi ile de ilgili olabilir.¹³

Yüce Allah, peygamberlerin her birine ayrı meziyetler ve mucizeler vermiş, bu meziyetler yönünden onlardan kimini kiminden üstün yapmıştır. Mesela Âdem(as)’a melekler secde etmiş, İbrahim(as)’i ateş yakmamış, Allah, Musa (as) ile konuşmuş, Süleyman (as)’a insanlar, cinler, kuşlar, vahşi hayvanlar ve rüzgârlar boyun eğdirilmiştir. Peygamber olmaları bakımından hepsi de çok yüce bir şerefi haizdirler ve eşittirler. Ancak her biri bir meziyette ve sıfatta diğerinden üstün kılınmıştır.¹⁴

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ayetlerde kastedilen üstün kılma meselesi, onların ortak oldukları nübüvvet konusunda değil, kendilerine bahşedilen üstün meziyetler de ve Allah’ın yaratması sonucu onlardan zuhur eden mucizelerdedir. Zaten Bakara Suresinin 253. ayeti bu duruma işaret etmektedir. Bundan dolayı peygamberler arasında nübüvvet konusunda herhangi bir üstünlük olduğunu iddia etmek doğru değildir.

b. Peygamberler arasında ayırım yapılamayacağını bildiren ayetler:

Bu konuda Yüce Allah Kur’an-ı Kerimde şöyle buyurmaktadır: “*لا نفرق بين احد من رسله*”¹⁵ *O’nun elçilerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz.*”¹⁵ *Musa ve İsa’ya verilene ve (diğer) peygamberlere Rableri tarafından* “*وما اوتي موسى و عيسى و ما اوتي النبيون من ربهم لا نفرق بين احد منهم*”¹⁶ : *verilene inandık; onlar arasında bir ayırım yapmayız (dediler)...*¹⁶

*Peygamberlerine inandılar, onlardan hiçbiri arasında ayırım yapmadılar...*¹⁷

13. Kutub, Seyyid, Fî Zılali’l- Kur’an, Kahire, 2003, I, 282.

14. Ateş, Süleyman, Kur’an-ı Kerim Tefsiri, İstanbul, 1995, I, 359.

15. Bakara, 2/285.

16. Bakara,2/136.

17. Nisa, 4/152.

والذين امنوا بالله ورسوله ولم يفرقوا بين احد منهم *Onlar ki Allah'a ve*

Bu ayetler bize, Allah'ın Elçileri arasında herhangi bir ayırım yapılamayacağını açıkça göstermektedir. Ancak ayetlerde geçen ayırmadan ne anlaşılması gerektiği açıkça beyan edilmemiştir. Ayetlerin siyak ve sibakından hareket ederek müfessirler şu yorumlarda bulunmuşlardır:

Fahreddin er-Razi (604/1207) bu konuda şunu kaydetmiştir: “*Onlar arasında hiçbir ayırım yapmayız*” ifadesiyle ilgili olarak iki izah tarzı vardır:

a. Peygamberlerin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmeyiz. Çünkü biz böyle yaparsak tenakuza düşmüş oluruz, bu ise caiz değildir.

b. Ayetin diğer bir anlamı da şöyledir: Biz o peygamberlerin, dinin esası olan itikatta birbirinden farklı olduklarını kabul etmiyor, aksine hepsinin neticesi İslam olan temeller üzerinde ittifak ettiklerini söylüyoruz. Nitekim Cenab-ı Hakk:” *O dini dosdoğru tutun, onda tefrikaya düşmeyin...*”¹⁸ diye buyurmuştur.¹⁹

İbn Âşur(1973) da bu konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir: “*Biz peygamberler arasında hiç ayırım yapmayız*” ayeti Yahudi ve Hristiyanlara bir cevaptır. Çünkü onlar kendi peygamberlerine iman edip onlardan sonra geleni inkâr ettiler. Ayetteki maksat, bazısına iman etmekle birlikte onların arasında yapmamaktır. Bu da bazısının bazısına olan üstünlük inanişına aykırı düşmez.²⁰

Hamdi Yazır (1942)'a göre de “*Biz onlar arasında ayırım yapmayız*” ayetinin anlamı şudur: Biz, Yahudiler ve Hristiyanların yaptığı gibi bazısını tanıyıp bazısını tanımamazlık etmeyiz. Böyle demek, hepsinin mertebesini müsavi (eşit) biliriz, demek değildir. Hiçbirini inkâr etmeyiz, nübüvvetin aslında ayırım yapmayız, demektir.²¹

Bu konuda bir başka açıklama da şöyledir: “*Onlar arasında hiçbir ayırım yapmayız.*” ayetinin ifadesi, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere inanırız ve hiçbirini inkâr etmeyiz, anlamına gelir. Allah'tan gelen bütün peygamberlerin aynı hakkı (gerçek) getirdikleri ve insanları aynı hidayete (Doğru yola) çağırdıkları bir gerçektir. Bu nedenle Hakk'a uyan herkes, bütün peygamberleri kabul etmelidir. Bir

18. Şura, 13/42.

19. Razi, Fahreddin b. Ziyauddin b. Ömer, Mefatihu'l-Gayb, Beyrut, 1981, IV, 92.

20. İbn Âşur, Muhammed Tahir, et-Tenvir ve't-Tahrir, Tunus, 1984, I, 739

21. Yazır, Elmalılı Hamdi, İstanbul, 1968, I, 514.

peygamberi kabul edip de diğerini inkâr eden kişi, gerçekte kendi kabul ettiği peygamberi de reddetmektedir. Onlar Hz. Musa, Hz. İsa ve diğer peygamberlerin (Allah'ın selamı üzerlerine olsun) öğrettiği evrensel davete uymuş olsalardı, diğer peygamberleri (Ör. Hz. Muhammed'i) inkâr etmezlerdi. Gerçekte onlar hiçbir peygamberin öğretilmesine uymamaktadırlar. Onlar sadece kendi peygamberlerine uydıklarını iddia ederler.²²

Müfessirler ayetlerde zikredilen peygamberler arasında ayırım yapmanın, bazılarını inanıp bazılarını inkâr etme anlamına geldiğini söyleseler de,²³ ayetler genel olarak peygamberler arasında hiçbir şekilde ayırım yapmamayı içermektedir. Çünkü ayetlerdeki "ayırım yapma, tefrika" sadece bir kısmına iman edip diğerlerini inkâr etme şeklinde tefsir edilse de, ilahi hitap bu şekilde yorumlandığı gibi başka şekilde de yorumlanmaya müsaittir. Her iki durumda da ayırım yapılmış olur. Halbuki Kur'an müminlerin hiçbir ayırım yapmadan bütün peygamberlere iman etmelerini şart koşturmaktadır.²⁴ Bütün peygamberler, Allah'ın mesajının dürüst ve erdemli taşıyıcıları olduklarından bazılarını diğerlerinden daha fazla lütufta bulunulmuş olsa da, aralarında hiçbir farklılık yoktur.²⁵

Bütün bu açıklamalardan anlaşılabilir ki, peygamberler arasında ayırım yapmak Yahudilerin ve Hristiyanların işidir. Onlar kendi peygamberlerini, taassuplarından dolayı kabul edip Allah'ın gönderdiği diğer peygamberleri reddetmektedirler. Burada peygamberler arasında ayırım yapmanın ötesinde, peygamberleri inkâr vardır. Hâlbuki İslam itikadına göre Allah'ın, insanların arasından seçip gönderdiği peygamberlerinden herhangi birini inkâr etmek, kişinin İslam'ın dışına çıkmasına sebep olur. Bundan dolayı peygamberlerin tümüne iman etmek, İslam'ın itikat esaslarından biri olmuştur. Peygamberlerin arasındaki meziyet farkı bulunması, onların arasında ayrılık olduğu anlamına gelmez.

IV-Hadislerde Peygamberler Arasında Üstünlük Meselesi

Peygamberler arasındaki üstünlük problemini, Resulullah (sav)'ın Medine Dönemi'nde, şehrin pazarında bir Müslümanla bir

22. Mevdûdî, Ebu'l Al'â, Tefhimü'l-Kur'an, Trc. Komisyon, İstanbul, 1996, I, 119.

23. Kurtubî, III, 277; İbn Kesir, I, 608.

24. Âl-i Mahmud, Abdullah b. Zeyd, Mecmuât-ı Resail, Beyrut, 1396, s. 436

25. Esed, Muhammed, Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir, trc. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk, İstanbul, 1999, I, 86.

Yahudinin arasında cereyan eden olayda ortaya çıktığını görüyoruz. Sahih hadis kaynaklarının kaydettiği olay şöyle gelişmiştir:

Bir Yahudi kendine ait bir ticaret malını satışa arz etmişti. Bu malına karşılık olarak hoşlanmadığı yahut razı olmadığı bir fiyat verilmişti. Bunun üzerine Yahudi:

-Musa'yı insanlık üzerine tercih edip seçen Allah'a yemin ederim ki hayır, dedi. Bu sözü Ensar'dan bir kişi işitti. Yahudi'nin yüzüne bir tokat vurup:

-Allah'ın Resulü aramızda bulunduğu hâlde sen, Musa'yı insanlık üzerine tercih eden Allah'a yemin ederim diyorsun, öyle mi, dedi. Bunun üzerine Yahudi doğruca Resulullah'ın yanına geldi ve:

-Ey Ebu'l- Kasım! Muhakkak ki benim için bir zimmet ve ahid vardır. Falanca kimse yüzüme bir tokat attı, dedi. Resulullah o Ensariye hitaben:

-Bunun yüzüne niçin tokat attın? diye sordu. Ensarî de:

-(Ya Resulallah!) O: Musa'yı bütün insanlık üzerine tercih eden Allah'a, diye yemin etti. Halbuki sen bizim aramızda bulunuyorsun, dedi. Bundan dolayı Resulullah (sav)'ın öfkesi yüzünde belli olacak derecede sinirlendi, sonra şöyle buyurdu: “ لا تفضلوا بين انبياء الله : Allah'ın peygamberleri arasında fazilet farkı gözetmeyiniz. Şunda hiç şüphe yok ki “ sura üfürülmüş, artık Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde kim var, yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüştür. Sonra ona bir daha üfürülmüştür”, ben ilk diriltilen yahut ilk diriltilenler arasında olacağım. O anda bir de bakarım ki Musa arşa sıkıca tutunmuş olur. Musa Turu Sina günündeki çarpılması ile muhasebe mi olundu, yoksa benden evvel mi diriltildi, bilmiyorum. Ve ben: Muhakkak ki bir kimse Yunus b. Metta (as)'dan daha faziletlidir sözünü, söylemem.”²⁶

Bir başka rivayette Resulullah (sav): “ لا تخيروني علي موسى : Benim Musa'dan daha hayırlı olduğumu söylemeyiniz”, buyurdu.²⁷

Benzer bir rivayette de Hz. Peygamber (sav): “ لا تخيروا بين الانبياء : Peygamberler arasında kiminin kiminden hayırlı olduğunu ileri sürmeyiniz.”, buyurmuştur.²⁸

26. Buhari, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail, Beyrut, 2002, Husumat, 1; Müslim, Ebu'l- Huseyn b. Haccac, Riyad, 2006, Fadail, 159; Ebu Davud, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicist anî, es-Sünen, Cidde, 1998, Süne, 13.

27. Buhari, Enbiya, 31; Müslim Fadail, 160; Ebu Davud, Süne, 13.

28. Buhari, Husumat, 1; Müslim, Fadail, 163.

Bu hadis-i şerifler bize, peygamberler arasında üstünlük tartışmasının Resulullah (sav) tarafından yasaklandığını göstermektedir. Buhari şarihi el-Aynî (855/1451) yukarıda metnini verdiğimiz hadisle ilgili olarak şunları kaydetmektedir: “Benim daha hayırlı/ daha faziletli olduğumu söylemeyiniz” ifadesinin anlamıyla ilgili olarak şunları söylerim:

1-Hz. Peygamber(sav) bu sözü peygamberlerin en faziletlisi olduğunu öğrenmeden önce söylemiştir. Bunu öğrenince, “Ben Ademin çocuklarının efendisiyim. Ama övünme yoktur.”²⁹ buyurmuştur.

2-Peygamberler arasında üstünlük iddiasında nehiy vardır. Çünkü bu, bazı peygamberlerde noksanlık olduğu fikrine götürür ki bu da küfürdür.

3-Hz. Peygamber (sav), peygamberler arasında üstünlük iddiasını yasaklamıştır. Çünkü bu husumete sebep olur. Nitekim bir Müslümanın bir Yahudiyi tokatlamasında olduğu gibi.

4-Resulullah (sav) tevazu yaparak, kibir ve kendini beğenmişliği yasaklamak için böyle buyurmuştur.

5-Resulullah (sav) nübüvvetin aslında üstünlük iddiasını yasaklamış, ama peygamberlerin kendilerinde, risaletlerinin genelinde ve kendilerinde bulunan özelliklerin fazlalığındaki üstünlüğü yasaklamıştır.³⁰

İlk rivayet bize, peygamberler arasında üstünlük olduğunu iddia etmenin Resulullah Dönemi’ne kadar dayandığını göstermektedir. Resulullah (sav) peygamberler arasında fazilet yarışına girilmesinin ne türlü zararlar açacağını hemen sezmiş, böyle bir üstünlük ve fazilet yarışının bir fayda sağlamayacağını bildirmiş ve peygamberler arasında üstünlük tartışması yapılamayacağını açıkça yasaklamıştır.

V—Kelamcıların Peygamberler Arasındaki Üstünlük Meselesine Bakışları ve Hz. Muhammed (sav)’in Üstünlüğü Meselesi

İlk dönem kelamcılarının kitaplarında, peygamberler arasındaki üstünlük meselesine değinilmediğini görmekteyiz. Ancak bir çok kelamcı “Hz. Muhammed’in Nübüvvetinin İspatı” konusunu işlerken onun birçok mucizesinden, hasletlerinden ve üstün niteliklerinden bahsetmektedirler. Bunu yaparken onlar insana, doğrudan olmasa da,

29. Ebu Davud, Sünne, 13.

30. Aynî, Bedrüddin Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed, Umdetü’l-Karî Şerhu Sahihi’l-Buhari, Beyrut, tsz. XII, 250- 251.

zımnen Hz. Muhammed (sav)'in daha üstün oluşunda da bahsetmiş oldukları fikrini veriyorlar.³¹

Ulaşabildiğim kaynaklar arasında “peygamberler arasındaki üstünlük problemi”ni, ilk defa Bağdadî (429/1037) dile getirmiştir. O bu konuda şunları kaydetmektedir: “Allah Teâlâ, resullerin kimini kiminden üstün kıldığını haber vermiştir. Allah'ın onlardan tüm insanlığa gönderdiği peygamber, özel bir topluluğa gönderdiğinden daha üstündür. Vasıtasız konuştuğu resul, bir aracı ile hitap ettiğinden daha üstündür... Bütün peygamberlere verilen lütuflar, daha büyükleriyle bizim peygamberimize de verilmiştir.”³²

Taftazanî (793/1390) de “Şerhu'l-Makasid”ında ”Nübüvvet” konusuna değindikten sonra, Hz. Muhammed (sav)'in nübüvvetinin ispatına uzunca bir yer vermiştir. Daha sonra şunları kaydetmektedir: “Naslar, Hz. Peygamber (sav)'in sadece Araplara değil, bütün insanlara, hatta ins ve cinne gönderilmiş olduğuna, onun peygamberlerin sonuncusu olup artık ondan sonra peygamber gelmeyeceğine, şeriatının nesolmayacağına ve kendisinin peygamberlerin en üstünü ve ümmetinin de en hayırlı ümmet olduğuna delalet etmektedir. Ayrıca bu konuda da icma oluşmuştur. Fakat ondan sonra kimin daha üstün olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir.”³³

Son dönem âlimlerinden Ömer Nasuhi Bilmen (1971) “Muvaz-zah İlm-i Kelam” adlı eserinde şunları kaydetmiştir: “Şanı yüce peygamberler arasında nübüvvet ve risalet yönünden bir fark yoktur. Bu hususta hiçbirini diğerinden ayırt edilemez. Fakat arkalarında bıraktıkları değerler ve hasletler bakımından yüce mertebelerinde birbirinden farklı olduklarından aralarında üstünlük derecesi bulunmaktadır. Nitekim Yüce Allah'ın: “İşte o peygamberlerden kimini kimine üstün kıldık...”³⁴ buyruğu buna şahadet eder. Şu kadar ki, bu üstünlük ciheti bütün tafsilatıyla

31. Bkz. Maturidî, Kitabu't-Tevhid, Ankara, 2003, s. 294-296; Nesefî, Ebu'l-Muîn Meymun b. Mahmud, Tabsıratu'l-Edille fî Usuliddin, Ankara, 2005, II, 45-76; Beydavî, Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Mahmud, Tevalu'l-Envar min Metalbi'l-Enzar, trc. İlyas Çelebi- Mahmut Çınar, İstanbul, 2014, s. 221-225; Razî, Kelama Giriş, trc. Hüseyin Atay, Ankara, 1978, s. 209- 214.

32. Bağdadî, Ebu Mansur Abdulkahir b. Tahir, Usulü'd- Dîn, İstanbul, 1928, s.164-165.

33. Taftazanî, Mesu'd b. Ömer b. Abdullah, Şerhu'l- Makasid, Beyrut, 1989,V, 45.

34. Bakara, 2/253.

bilinemez. Ancak Resul-i Ekrem Efendimiz'in bütün mahlukattan üstün ve en şerefli olduğu icma ile sabittir. Çünkü bahtiyar vücudu âlemlere rahmettir. Zat-ı şerifi "Hâtemü'l-Enbiya" olup bütün insanlara gönderilmiştir. Kitabı, şeriatı, ümmeti bütün kitaplardan, şeriatlardan ve ümmetlerden üstündür. Mazhar olduğu hususiyetler ve muvaffakiyetler ise her türlü tasavvurun üstündedir.³⁵

Hadis kitaplarında, Hz. Muhammed (sav)'in diğer peygamberlerden daha üstün olduğu hususunda şöyle bir hadis kaydedilmiştir: "Resûlullah (sav) buyurdu ki: Peygamberler üzerine altı şeyle üstün kılındım: Bana Cevamiu'l-Kelim verildi. (Düşmanlarıma bir aylık yola kadar) korku salmakla yardım edildim. Ganimetler bana helal kılındı. Yeryüzü bana temizlik vasıtası ve mescit kılındı. Halkın hepsine peygamber gönderildim. Benimle peygamberler sona erdi."³⁶

Buhari'nin rivayetinde "üstün kılındım" ifadesi yerine "benden önce hiçbir kimseye verilmedik beş şey bana verildi" cümlesi yer almaktadır. Bu hadisin metninden anlaşılan odur ki, diğer peygamberlere verilmeyen hasletler, fazladan Hz. Muhammed(sav)'e verilmiştir. Bunlarda nübüvvet ve risalette bir üstünlük sebebi sayılmamalıdır.

VI-Değerlendirme ve Sonuç

Peygamberler arasında nübüvvet ve risalet hususunda bir üstünlük iddiası İslam'ın temel prensipleriyle çelişmektedir. Çünkü tüm insanların, insanlıkta eşit olduğunu kabul eden bir din, onların önderleri konumunda olan peygamberler arasında böyle bir üstünlük anlayışına sahip olması beklenemez. Ayrıca taassubu yasaklayan İslam, peygamber taassubuna asla izin vermez. Peygamberler arasında üstünlük yarışına girmek, herkesin kendi peygamberini diğerinden üstün kabul edeceğinden dolayı insanlar arasına ciddi çatışmalara sebep olacağı çok aşikârdır. Halbuki İslam dini tüm insanların barış içinde yaşamalarını ön görmektedir ve İslam'a göre barış en hayırlı olandır.

Allah'ın peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği iman esaslarında bir değişiklik olmadığı gibi onların kendi hayatlarında tatbik ederek örneklik yaptıkları evrensel ahlak kurallarında da bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Böylesine değişmeyen kuralları insanlığa getiren peygamberler arasında nübüvvet ve risalet bakımından da bir üstünlük

35. Bilmen, Ömer Nasuhi, Muvazzah İlmi Kelam, İstanbul, 1959, s. 180. (Kısım sadeleştirilerek alınmıştır)

36. Buhari, Teyemmüm, 1, Salat, 56; Müslim, Mesacid, 5.

farkı olmamalıdır. Onlar arasında bundan dolayı bir fark olduğuna inanmak, bir Müslümanı, İslam dairesinin dışına çıkarmaya yeterli olur. Kendisinin Musa'dan daha hayırlı olmadığını söyleyen bir peygamberin ümmeti, peygamberler arasında ayırım yapması ve kendi peygamberinin diğer peygamberlerden üstün olduğunu iddia etmesi doğru bir tutum değildir.

KAYNAKÇA

- Âl-i Mahmud, Abdullah b. Zeyd, Mecmuât-ı Resail, Beyrut 1396.
Ateş, Süleyman, Kur'an-ı Kerim Tefsiri, İstanbul 1995.
Aynî, Bedrüddin Ebî Muhammed Mahmud b. Ahmed, Umdetü'l-Karî Şerhu Sahihi'l-Buhari, Beyrut, tsz.
Bağdadî, Ebu Mansur Abdulkahir b. Tahir, Usulü'd- Dîn, İstanbul 1928.
Beydavî, Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Mahmud, Tevalu'l-Envar min Metalbi'l-Enzar, trc. İlyas Çelebi- Mahmut Çınar, İstanbul 2014.
Bilmen, Ömer Nasuhi, Muvazzah İlm-i Kelam, İstanbul 1959.
Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, Beyrut, Husumat 2002.
Ebu Davud, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicist anî, es-Sünen, Sünne, 13, Cidde 1998.
el-Ezheri, Muhammed b. Ahmed, Kahire 1979.
Esed, Muhammed, Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir, trc. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk, İstanbul 1999.
Firuzâbâdi, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, Kamusu'l- Muhit, Beyrut 2005.
İbn Âşur, Muhammed Tahir, et-Tenvir ve't-Tahrir, Tunus 1984.
İbn Faris, Ebu'l- Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya, Mu'cemu Makayısu'l- Lüğa, Beyrut 2001.
İbn Manzur, Ebu'l- Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim, Lisanu'l- Arab, Kahire, tsz.
Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, el- Cami' li-Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut 2006.
Kutub, Seyyid, Fî Zılali'l- Kur'an, Kahire 2003.
Maturidî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, Te'vilatü Ehli's-Sünne, Beyrut 2005.
Maturidî, Kitabu't-Tevhid, Ankara 2003.
Mevdûdî, Ebu'l Al'â, Tefhimu'l-Kur'an, Trc. Komisyon, İstanbul 1996.
Müslim, Ebu'l- Huseyn b. Haccac, Riyad, Fadail 2006.
Nesefî, Ebu'l-Muîn Meymun b. Mahmud, Tabsıratu'l-Edille fî Usuliddin, Ankara 2005.
Ragıb el-İsfahanî, Mucemu Müfredat-i Elfazı'l- Kur'an, Daru'l- Katibi'l-Arabî, 1972.
Razi, Fahreddin b. Ziyaüddin b. Ömer, Mefatihu'l-Gayb, Beyrut 1981.
Razî, Kelama Giriş, trc. Hüseyin Atay, Ankara 1978.
Taftazanî, Mesu'd b. Ömer b. Abdullah, Şerhu'l- Makasid, Beyrut 1989.
Yazır, Elmalılı Hamdi, İstanbul 1968.